

Март 8

Амцабз

№2, 2024 ш.

Тандр Ачыба

САН

Аапынраз, ашәтқәа быҗерылак,
Баацәыртцны сара бнасәаҗхоит.
Зны сыблақәа хыбкуеит баатгылан,
Нас цшыаалаза, цшыаала бааскьоит.

Сынталейт уи хашта икейкейуа,
Аарла схицшылоит блақта.
Блақта хаа – зегь рейха ишеишеуа,
Зегь рейха изыркәандо сгәаҗа.

О, сан, бара бцәымза лашароуп –
Аҗыкәахь сызхызго сара!
Амшынуаф, ацәкәырҗ иаркараз,
Ацыхәтәан сазааит асқьала.

Заза цәыкәбарқәак цырцыруа
Ашыац иатцәа аҗынтәи иаапшуеит,
Цыброу, раҳануу сыздыруам –
Фыы хаазак сгәы цнашыаауеит...

Ицхасшыоит уажә баҗхьа сахьгылоу!
Абас иагьанбашлеи бхахәы?
Бааныжызаны сусқәа сышрылаз,
Бымч каҗсазазаап мыцхәы!

О, схәыцрақәа ахьыкоу афныкоуп,
Лассы сбымбаларгыы, бымшәан,
Бымшәан, анцәа ишихәара сыкоуп,
Бызбоит анцәа ишихәара сан.

Сыхаара, сымра каҗхара,
Блашоит тыҗхатас иахьагыы.
Ишышәтыз бымбои апсабара,
Ишәтит ауп икәашза бхахәгыы...

Иуа Козониа

Сара сымса

Сымса мачым, ихароуп,
Сгэы итақәоуггы кыртахкәоуп.
Сыгәтыхақәа рацәазоуп,
Сафәытдырггы пхашьароуп.

Сааигәа-сигәа ацәашьқәа акуеит,
Сапхьа сымса лашауеит.
Схи сыхшыџи сныкәырцоит,
Сымса схымкьошәа сдырбоит.

Сымсахытдыр, саанхазоит,
Схәа сафәытдыр, пхашьароуп.
Сыздыруаггы рацәаџзоуп.
Сызрыхәампшуа саанхазоит.

Сеыззыскызггы аума атахуп,
Саналагах, инагзатәуп.
Сыгәтыхақәа зегь џтәуп,
Дара уртггы рацәазоуп.

Сџызцәа-сџызцәа жәпаџзоуп,
Са сазызкуа рацәаџуп,
Сгэы азкаршәны сеихалап,
Сымса сызкәыз, пхьа сцалап...

Ашәкәы бгыцқәа аасырхәлап,
Сгэы иташәоуггы зегь сыџлап.
Сымса сыкәыз, пхьа сцалап.
Сгэы меитцажкәа снейхалап.

Акэыкэу

Амра пхоит, аапынроуп,
Амш бзиоуп, пшзарахоит,
Бгы иатцэала атла хиоуп,
Какач пшзала адэқәа убоит.

Абна агэанытэ ақытахь иааџеуеит
Акэыкэу бжыы итааза,
Анхацэа иргэаланаршэоит
Анхара-нтцыра аамта шаауа.

* * *

Са сзыцэшэозеи, хьаа сывам,
Сықәлеи сџызцэеи рацэаџзоуп.
Са сзыгэдуу сапхьа игылоуп,
Сывџа иаша пхьақа игоуп.

Са сыздыруа сџызцэа сывоуп,
Сгэы аздырхатцоит цэгьа дара.
Са сапсуоуп, са сгэы еицакуам,
Сазыгэдууп Ацсынра!

* * *

Саб иашта ду ара амтафэы
Сытатэоуп сара.
Апша хьшэашэа ашэшьырафэы
Иасуан ихааза.

Ауапа икаршэыз сықэтэаны
Сапхьон ашәкәы...
Адгьыл пшза аееитакны
Аинылара иафуп...

Агэра днаргартэ иднарбоит
Аамта пхьақа ишцауа,
Агэра ргартэ идханартцоит
Аашьара тып шамоуша.

Ирцеипшу анхара-гэырғьа
Ишатахым зыпшра,
Рцьабаа иркьасан ируа
Ишырцымло дара.

1926

Сыцкэыноуп, цоуп, макьана,
Аха иахьоуп уи, уатцэоуп,
Уатцэашьтахь ашьыбжышьтахь
Сызхашт, иахьа еипш субазом!

Ех, аамта, аамта,
Уабацои упырны,
Исцэузоит есымша
Асаатқәа жэпақы!

Уабацои, амш,
Рџаштас уласны,
Уабацои, атх,
Уцэытцашьшьы уезаны.

Ех, аамта, аамта,
Умгәакын уара,
Исцэуымган асаатқәа
Лассы-лассы уара!

1924

Абатра Беслан

(Апоема ацыңдааха)

АҔСНЫ

Укоума, мшэан, ҕара,
Х-АҔсны еиҕш иҕоу акы!
Иҕаҕа-ҕаччауа, иҕшзаза,
Ишьтами илашауа иара!

Аладахы – Амшын Еикэа,
Аҕадахы – ашьха дуқэа.
Урт ркынтэ иалсны имаауеи
Зы еиҕшым арҕаш дуқэа.

Бзиа ишҕазбои АҔсны сара!
Сыҕсы аҕткаара еиҕш изымбои!
Сара уара суҕыртцны хэа
Сызцаҕаышьом тэымҕара хэа.

Хара зегы хнеибейҕшны
Бзиа даара уаабазоит,
Х-АҔсны какач, зейҕаҕам,
Х-АҔсны гэакыа, х-АҔсны хаа!

1920

АҔсны иаазаз Абаҕаа
Дхатца ҕеҕын иаамтала.
Чаҕашыалеи ҕшра-сахыалеи
Дкачча-каччон мра хасабла.

Деыбҕаказан, дчеуаҕ хатан,
Лахэаҕшшыла иеы дақэтэан.
Икэадыр ҕшза мыцхэы еибытан,
Иеы иаҕшшыын, иара иазшан.

Иахэеи, иҕамеи, итапанчеи,
Икэымжэи, икабеи, ихтарҕарқыақыеи,
Абарт рыла ма дҕашыозма
АҔсуа хатца Абаҕаа!

Ишэақы тахэтеида ибҕа икыдын,
Игэы змыршэоз, ила зымжыоз.
АҔсаатэ-мҕас ала тикьон,
АҔслахэ-мҕас абҕа ҕитэон.

Аеыбҕаҕы шэара зкэымыз,
Адгыл аҕы дышҕахыысшаз! –
Лахэаҕшшэала иеы данақэтэаз,
Ғаҕеи каршэреи зегы ззейҕшыз!

Нхытци-аахытци ихыз еиньҕхьан,
Ахан-иҕацэа рҕгы иназахьан, –
АҔсуа хатца Беслан
Ихыз хара игазахьан.

Майф Аурба

Сабажэҕалеи

Ашьха дузза ашыапаҕы,
Амшын цаула аҕшааҕы,
Пхэысеибак дынхон ҕара,
Длыман ца зацэык лара,
Ихьзын уи Сабажэҕалеи –
Аоны дтэан иахьеи уахеи.
Аха ҕенак дыхталкит иан:
– Амш хазыноуп, ус умтэан,
Нан, унтыцыр, ак ҕауцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажэ-Сабажэҕалеи,
Иҕаитцозеи, днамгэагэеи!
Ишицэымҕыз дгылт иара,
Дцеит уардынла мҕаагара.

Амҕы еизиган дынцэаха,
Иуардын иақэца, даацсаха,
Дшааиуаз – иацхьа ак кэеицеит –
Гэырк цырцыруа инеиҕаццеит.
Иаашьтых иақеиршэт ауардын...
Иан длызхэыцуеит: «Бмыццакын,
Иагьа исцэылышьяп ибсыркыр
Ицырцыруа абри агэыр!»

Дааит аоныҕа, хэылбыҕеа,
Иан диҕылеит деилыхха:
– Уа Сабажэ-Сабажэҕалеи,
Иубеи, жэабжьыс исзаау-
геи?

– Нан, са избаз-исахаз
Зегьы иреиҕуп ибзаазгаз,
Маҕаа бымазар захтэыс,
Бтэаны рызахра баҕыс,
Гэырк аазгеит – акашэарах,
Суардын иақэуп, бнеины
иақэх!

– Унан, уан, Сабажэҕалеи,
Илымбондаз адунеи,
Уи шьта изхьеит, иаабазом,
Агэыр уардынла иааргазом:
Укьяҕ иалоуцар иааугон,
Нас саргыи сзахуа снатэон.

Даара дхэыцт Сабажэҕалеи,
Дхэыцт акыр иахьеи уахеи.
Иан криҕалцон, иара дтэан,
Аха ҕенак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтыцыр, ак ҕауцар,
Ак убар, нан, ак уахар!..

Уа Сабажэ-Сабажэҕалеи,
Иҕаитцозеи, днамгэагэеи!
Ишицэымҕыз дцеит иара
Ихахьынахоз ҕара.
Ус дышнеиуаз, даатгылт –
Ласбак цэыуо иааиҕылт,
Ибажэҕэаламуан иразза,
Дагыргэыргэеит цэҕылаза:
«Исыбаргузеи, исыма сцап,
Салахэмаруа тынч снатэап,
Сангыи исцэылышьяп – дласзаны,
Схэы ҕалцап ихаазаны!..»

Ишышьтыхит аласба,
Аха ишцазиуеи, ишца?!
Икьяҕ иалеитцарц даҕуп,
Иарах – ахэҕара иаҕуп.
Аҕсы мацхеит – ианиргэаҕ.
Дцеит иааныжьны иаргыи наҕ.

Дааит аоныка хэылбычеха,
Иан дицылеит деилыхха:
– Уа Сабажэ-Сабажэгъалеи,
Иубеи, жэабжъыс исзааугеи?
– Амѡан сақэшэеит ицшзаза,
Ласба бзиазақ ғраза.
Скъаѣ исзаламцеит, ицсит,
Наќ инкаршэны саахынхэит.
Бара бакэзами изхэаз,
Скъаѣ иналатан иаазгарц?!
– Унан, уан, Сабажэгъалеи.
Илымбондаз адунеи,
Рыцха, гэыртцас аласба
Укъаѣ ишцалоутоз, ишца!

«Шэит» хэа унапхъар – иахауан,
Ушьта ихыланы иаауан.

Даара дхэыцт Сабажэгъалеи,
Дхэыцт акыр иахъеи уахеи.
Иан криѣалтон, иара дтэан,
Аха ҕенак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтытыр, ак қауцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажэ-Сабажэгъалеи,
Иќаитцозеи, днамгэагэеи!
Ишицэымғыз дцеит иара
Ихахынахоз цъара.

Ус дышнеуаз, ааигэаза
Жъак ахьтэаз ибеит аеза.

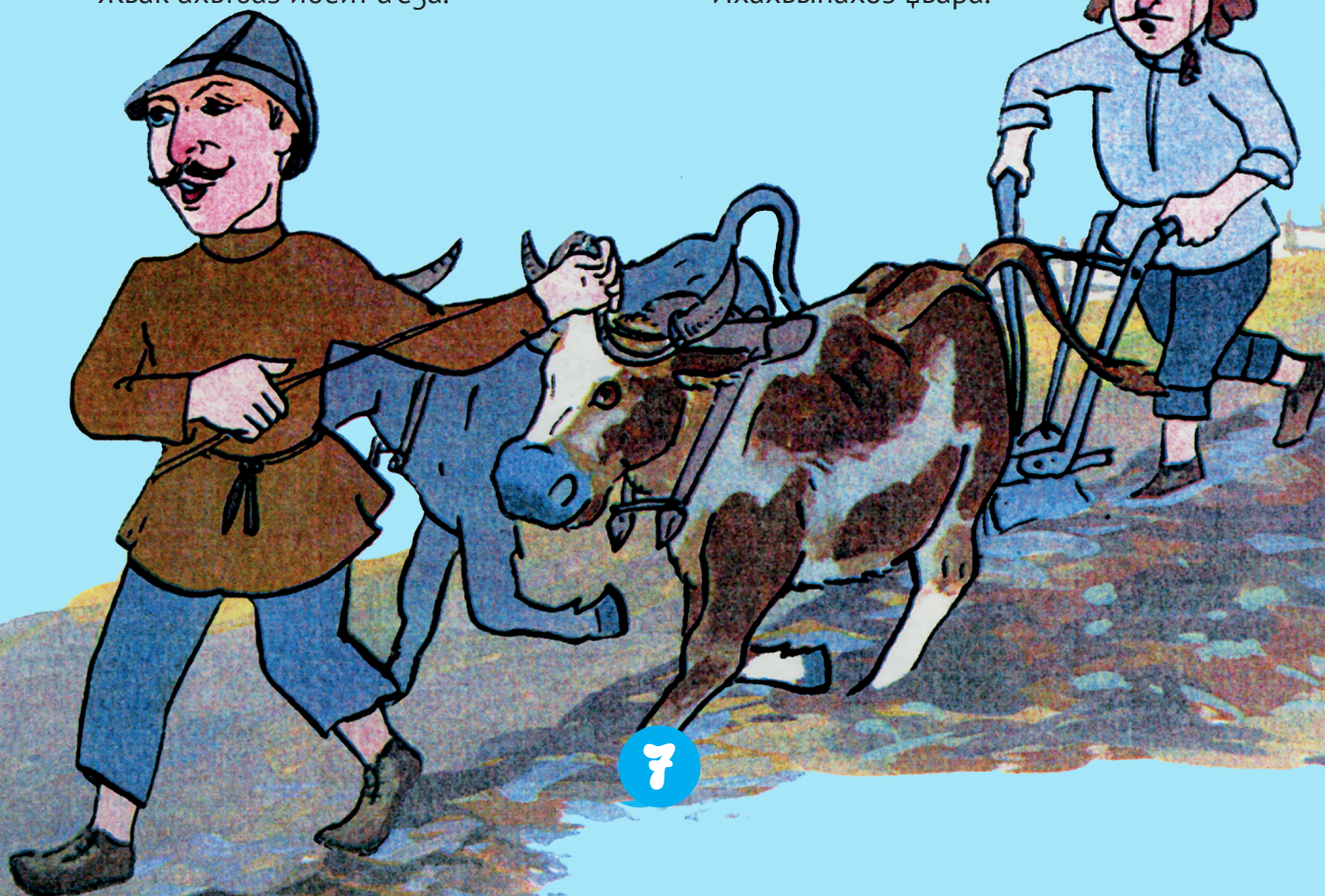
«Шэит!» хэа дапхъеит ажъа итэаз,
Аха ишьтыбжъ назаҳаз –
Ицќъан атрымхэа инеитцаст,
Абнаршэыра хыла инаст.
Иацымныќэеит ажъа «шэит»,
Иаргъы дгэаан даахынхэит.

Дааит аоныка хэылбычеха,
Иан дицылеит деилыхха:
– Уа Сабажэ-Сабажэгъалеи,
Иубеи, жэабжъыс исзааугеи?

– Избеит амѡан ажъа штэаз,
«Шэит» анысхэа, наќ иеитцас,
Абнаршэыра иасны ицеит,
Сара исыцны имаазеит.

– Унан, уан, Сабажэгъалеи,
Илымбондаз адунеи,
Иацныќэозма ажъа утрышэ,
Инагэыдумтоз уеигэышэ!
Даара дхэыцт Сабажэгъалеи,
Дхэыцт акыр иахъеи уахеи.
Иан криѣалтон, иара дтэан,
Аха ҕенак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтытыр, ак қауцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажэ-Сабажэгъалеи,
Иќаитцозеи, днамгэагэеи!
Ишицэымғыз дцеит иара
Ихахынахоз цъара.

Ус дышнеуаз, даныңшы –
Фыңба ахацаа, аңхзы рѣашы,
Икѣын ағара, ицаағон,
Ацѣкѣа ркын, амхы лартон,
Уа Сабажѣ-Сабажѣгѣалеи,
Дырѣегѣ ассир ꙗимтѣеи:
Ишьхѣа даакѣгѣежѣын, иеигѣышѣ
Нарышьклеитѣеит ацѣкѣа иршѣ.
Икахаит ацѣкѣа руаки,
Ипѣтѣазаап ашьапы.
Ацѣкѣа зкыз ргѣы пжѣазеит,
Уа илаижѣлан дрыпкѣазеит,
Дхѣахѣан, ибла ахыѣо умбо,
Ддѣыкѣалеит ишьѣахыѣка дгѣагѣо.

Дааит афныѣка хѣылбыѣеа,
Иан дидылеит деилыхѣа:
– Унан, уан, Сабажѣгѣалеи,
Икалазеи, узynieи?!
– Мцуп исабхѣақѣо зегѣы,
Бхѣатѣы хастдом зынзагѣы.
Са сышнеуаз, саныңшы,
Фыңба ахацаа, аңхзы рѣашы,
Икѣын ағара, ицаағон,
Ацѣкѣа ркын, амхы лартон,
Схамыждараз ацѣкѣа иршѣ
Инарышькласѣеит сеигѣышѣ:
Цака икахаит руаки,
Ипѣтѣазазаап ашьапы.
Ацѣкѣа зкыз сыркын срыпкѣеит,
Изулакгѣы, сыпсы згеит.

– Унан, уан, Сабажѣгѣалеи,
Илымбондаз адунеи,
Уа уанрықѣшѣа ацѣкѣа зкыз,
Ишѣоузымдыр ихѣатѣыз:
«Бзиа жѣуааит» нахѣаны,
Уцон ашьшыѣхѣа уеибганы...

Даара дхѣыцт Сабажѣгѣалеи,
Дхѣыцт акыр иахѣеи уахеи.
Иан криѣалтѣон иара дтѣан,
Аха ѣенак дыхѣталкыхѣт иан:
– Нан, унѣтыцыр, ак ꙗауцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажѣ-Сабажѣгѣалеи,
Икаицѣозеи, днамгѣагѣеи!
Ишицѣымгыз дѣеит иара
Ихахыѣынахоз цѣара.

Ус дышнеуаз, даагылт –
Псыжцаак, аа, днархагылт,
«Бзиа жәуааит!» хәа неихәеит,
Нас аңсыжцаагы өеихеит:
– Бзиа аауазар умбазои!
Хзыниахьоу хзумырхазои?!
Анышә дахтоит қытак ран,
Арныг, хабла уеаумырбан!..

Икаитдозеи, дааццакит,
Дмида-гәидаха дхынхәит.
Дааит афныка хәылбыעהа,
Иан диңылеит деилыхха:
– Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Иубеи, жәабжьыс исзааугеи?
– Нан, сышнеуаз, җа саагылт,
Псык дахьыржуаз снархагылт,
«Бзиа жәуааитгыи» насхәеит,
Урт аңсыжцаагы өеихеит:
«Бзиа аауазар умбазои!
Хзыниахьоу хзумырхазои?!
Анышә дахтоит қытак ран,
Арныг, хабла уеаумырбан!..»

– Унан, уан, Сабажәгәлеи,
Нан, аңсыжраҗы уаннеи,
Нак инкажыны ухтырҗа,
Уцәыуо унықәымлоз убра!..

Даара дхәыцт Сабажәгәлеи,
Дхәыцт акыр иахьеи уахеи.
Иан криҗалцон, иара дтәан,
Аха енак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтыцыр, ак кауцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Икаитдозеи, днамгәагәеи.
Ишицәымгыз дцеит иара
Ихахьынахоз җара.

Ус дышнеуаз, даныңшы,
Жәларык гәеиҗеит штак аҗы.
Чаран, гәыргъаран убра,
Аха даалаган иара,
Дцәыуо днықәлеит амзырха!
Апшәмагь дыцкьеит дҗахәатәха:
– Дарбан сгәыргъара цҗабо,
Лағырзыла сызкәабо?!
Дабатәида ахаиуан?!
Сашта дтышәца, дсышәмырбан!

Ажәлар ижәларц инеихеит,
Аарла уантәи иңсы игеит.
Дааит афныка хәылбыעהа,
Иан диңылеит деилыхха.
– Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Иубеи, жәабжьыс исзааугеи?

– Нак быскәатц, акгы зымбеит,
Уаха сылшом, саацсазеит,
Мцуп исабхәақәо зеггы,
Бхәатәи хастом зынзаггы.
Шьта сыбшьырггы снақәацом,
Афны сыкоуп, цьаргы сцом!..

Уаха дтыцуам амзырха,
Дтәеит назаза дгәырфаха...
Зеггы акака ианырҗу,
Зеггы акака ианрызку –
Ашьха дузза ашьапаҗы,
Амшын цаула аңшахәаҗы
Дтәоуп дыштәац Сабажәгәлеи,
Хаарак аттам идунеи.

Асахьатыхәы Гарри Дочиа

Наҗела Ыганба

Акәчышь сежъ

(Ажәабжь)

Акәарт иатан акәчарақәа рацәаны, убарт ирылан кәчышь сежък. Акәчышь сежъ хәацык анапшаалак, акәчарақәа абжа хат хәа ифны иашьталон, аха иара, агәы икылахо, ирласны иафон, ирынаҗомызт.

Акәарт җенак, убри азын игәаан, Акәчышь сежъ инахыкәласын, иацәхаит:
– Абри еицш цсыцәгыара убахьоу, иуцшаауа ааифшаны, уфызцәгы ируталар, даргы уажәшьтан ирфо абжа урымҗои?..

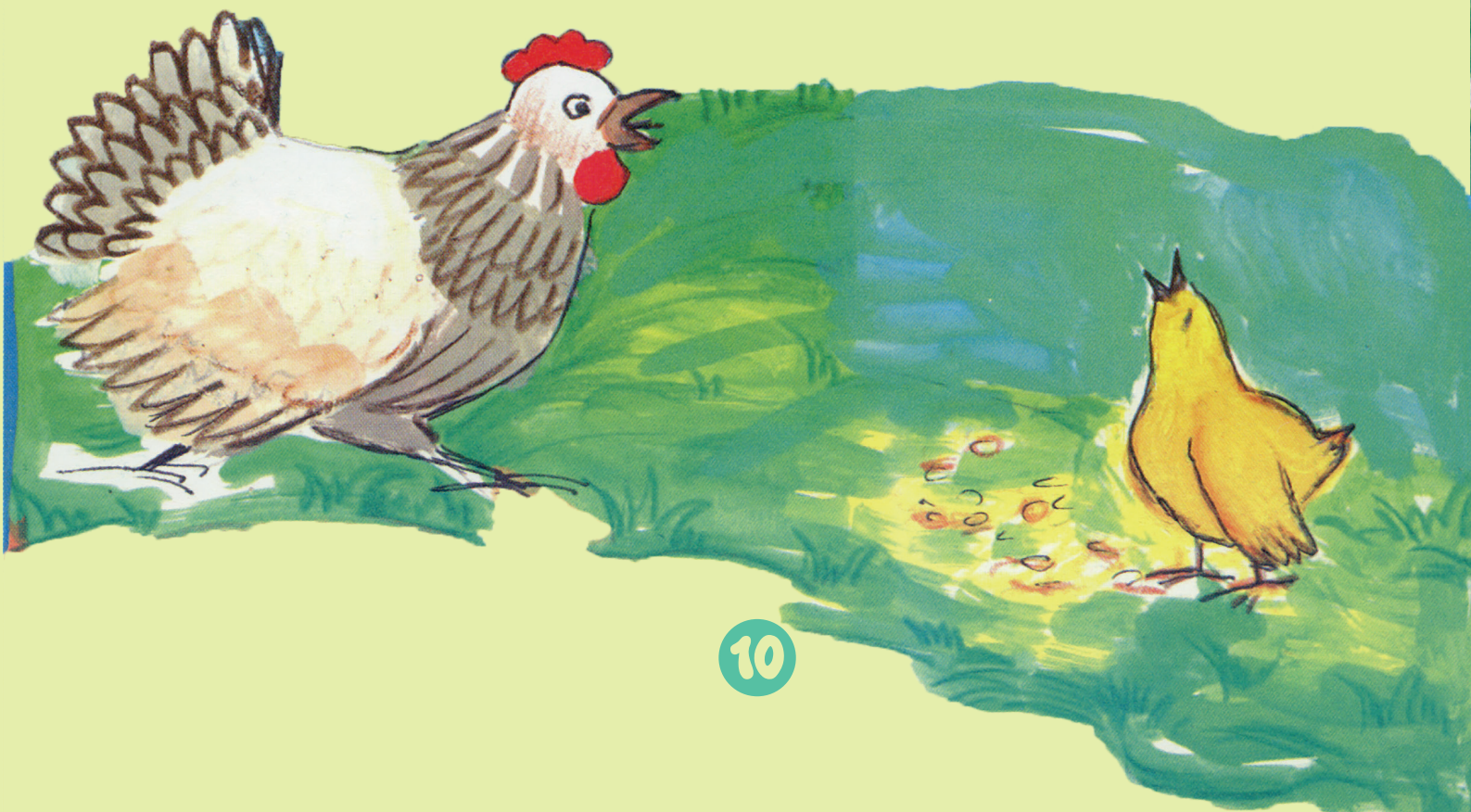
Укәзшьа баапсуп, сымцәыжәфа уаныцатәоугьы зегьы урыгәтасны иахьреигьу уеадудҗоит. Сгәы ухшәар калап, уеигьымхар!

– Сеигьхоит, – ахәеит Акәчышь, аҗыртәыуо.

Иахбап, – Акәарт аҗаарышәшәан, амцәыжәфақәа асаба аарылнахит.

Убри ашьтахь җенак Акәарт адәафы ашьапхыц ала анышә бгыатны, хәацык ытхны акәчарақәа ишырҗанатцоз, иагәанаҗеит Акәчышь сежъ шыкамыз. Акәарт даара хәаас икәанатҗеит: «Цьара машәыр ахьзар, амацара иабацарыз?»

– агәы иаатахәыцит.

Акэчарақәа ашәа хәо ахаса рфон. Акэарт нацшы-аацшит: – Кәах-кәах, Акэчышь џежь убақоу? – фнатит, аха цьаргы абжы гомызт.

Акэчышь џеижь усқан ацшәмацхәыс аатцәа анлыршәшәоз ачарыц икацсаз афара иафын, афызцәа акэчарақәа рықәфымтзакәа. Акэарт, ськэчышь хәычы машәырк ахыт хәа, игәыткьа-цсыткьаха ишнеиуаз иабейт. Ацсыцәгьа ачыкә цжәарц акгы агмызт, иаргы афы раҳаны, амыцхә иафаз ахәда икылачны ацсра иафын. Акэарт, «кәах-кәах» арган, ачарыц анаба, егырт акэчарақәа ирызфнатит. Зегьы еибарыфны иааин, игәыргьатцәа, ачарыц акәшәара иалагеит. Акэарт акрыфара иаакәыцын, Акэчышь џежь ганы, азыршьтрафы азы анаржәит. Акэчышь џежь ацсы анааивнага, Акэарт гәаан, уи инахыкәласит. – Уара уаха сымцәыжәәа уцасыртәом! – ахәан, инхьахәын ицеит. Есены Акэчышь џежь амацара идәықәын, агәы фыгыуан, ан гәхьааган итәыуон, аха Акэарт гәаан амцын иқәнажьломызт.

Ғнак Акэчышь џежь: – Шәааи, сашьцәа, акэчара хәыцкәа, шәааи, ацшәма ачарыц калыцсеит, еицахфап! – рызфнатит.

Акэчышь џежь афы ианней, ашәа хәо ачарыц акәшәара иналагеит. Акэарт уи агәы иахәан: – Акэчышь џежь, укәышхеит, ацсыцәгьара уакәыцдит, – ахәан, амцәыжәәа накәнаршеит, иагәытцахәхәо.

Асахьатыхьы Марина Лакоба

Нариа Ламиаҗа,
Н. Лакоба ихъз зху
Аќаатәи абжьаратә
Ашьхарыуаа рышкол
№10 аҗафы

ДАДУ ДЫРМИТ ИАШҢА

Даду Дырмит исахъа штысхуаз,
Амра тысхит, амра шаша,
Хәыци дуи хагәкәа штыхуа
Наунагза иахъыцхалаша!

Даду Дырмит уашта итугаз,
Амфахәаста нас мфадухеит,
Ацсынтәыла уашәа ззукыз,
Хацсахарцаз хара хдухеит!

Аманда Амча,
Д. Гәлиа ихъз зху
Аќаатәи абжьаратә
школ №4 аҗафы

СЫҒАТЫХА

Итцоит, сгәы акы ытцоит сымшаҗа,
Сартынчуам, саргылом, сартәом.
Самоуп сеиқәпах аихатә дачла,
Сеилазго, исылшо хәа акы збом.

«Изурызеи, сабацари, амыжда?» –
Сафуп сара ахәыцра схы кны, –
Ацсышәала ицәажәо афарацәа,
Зынзаск исымбозар лассы.

Ииашазам, сықәлацәа, еилышәкаа,
Хамцахә хмырцәап хамшәа.
Хара хакәымзар, нас дарбан,
Еиқәзырхода иссиру хбызшәа!

Милана Смыр,
Д. Гәлиа ихъз зху
Аќаатәи абжьаратә
школ №4 аҗафы

ДЫРМИТ ГӘЛИА

Дшыхәыңыз, атәым жәџан иатцацшхъаз,
Хазшаз ахынхәра занеишьяз,
Ианизха ажәлар ирылыццаз,
Ацсуаа хагәлымцәах!

Зажәеи зуси шьардахаз,
Нбанла хбызшәа цшза еиқәзыршәаз,
Ацсуаа хацсы иацшәмахаз!
Дыкоуп, иканатц ха хбызшәа!

Иахъанза еиқәхаз ацсуаа рбызшәа,
Изыбзоурада ари алтцшәа?
Ацсуа цеи, ауаџ қыа,
Уацхъа ххырхәоит Дырмит Гәлиа!

САРА САН

Сан – ари зегы рааста исзааигәоу, исызгәакыоу, бзиа избо, сызбо лоуп. Лара еснаг аччапшь лҕыкәуп, лыбжыы гәыкуп, лыблақәа аразра рхуп.

Сан шыжыы инаркны хәлаанза хта-цәыха лымамкәа лусқәа дырҕуп. Лцабаа анахбалак, сашыцәеи сареи ишхалшо ала хлыцхраарц халагоит; азы лзаахгоит, ахәарақәа рытра итахцалоит, акәйтқәа акәйтцара итахкуеит. Хан ханлыцхраау даара деигәырҕоит, лхы-лҕы еихагы илашахоит.

Зны-зынла икалалоит ххәыцра хиаины хлеишәа анхарцәгәало, хауроккәа камтакәа ахәмарра ханханагалало, усқан харгәыбзыҕны, хмаршәа кны хцатәхәкәа хрыдыртәаланы иахлыртцоит.

Илашоу, иразу, сан, истахуп еснаг бгәы бзиазарц, сашыцәеи сареи бцабаа хаҕса-харц!

Мелиса Кхарциа,
Кь. Чачхалиа ихьз зху
Ткхарчалтәи
абжьаратә школ №1
айааы

Рабиа Пертаиа,
Д. Гәлиа ихьз зху
Акәатәи абжьаратә
школ №4 айааы

Мрана Еныкь,
Е. Ешба ихьз зху
Акәатәи абжьаратә
школ №5 айааы

ДЫРМИТ ГӘЛИА

Дырмит Гәлиа анцәа дхаитцит,
Хцәажәарц, хаҕхьарц ха хбызшәала,
Ацсуа жәлар руасхыр шытеитцит,
Ацсны ашколкәа ихьз ахырцит.

Урт иреиуоуп ха хашкол,
Ацшьбатәи абжьаратә школ.
Ари ашкол ацсшәа аныкуеит,
Хәыци-дуи ацсшәа рдыруеит.

Иаххәалароуп ха хбызшәа,
Хаҕсахароуп х-Ацсына!

МАРТ ААБА

Иааит аныхәа Март ааба,
Амра цхоит, иауам ақәа,
Ацар гәырҕоит, ишәахәоит
Сара сан лзы ашәт сыкәшәоит.

Аапхьара

Хатыр зкәу хаҕхьяацәа хәычкәа! Журнал «Амцабз» шәара шәзы еиҕенакаа-уеит аиндатлара. Иреиҕу ажәеинраала, ажәабжь, алакә, аиумор ала аисара. Иал-каахаз ахамта ссиркәа рзыишуп. Иара убас, аиааира згаз афымтақәа хрубрика «Апра» аҕы икыиҕххоит. Аиндатлара алагоит март 1 инаркны ноиабр 30-нза.

Хатырла «Амцабз» аредакция аусзуацәа.
Хашәзыишуп.

Валентин Кэзэаниа

АЛАСБАҚӘА РЫШКОЛ

Хэмаррак атам исхәо –
Иацынтәарак ныхәан:
Ашкол аадыртызаап,
Аласбақәа рзыхәан.

Уи ажәабжь шраҳатцәкьаз
Абгалацқәа уыууан,
Ацыгә хәыцқәа ракәзаргь,
Ргәы пжәаны икыууан.

«Цьымхеит, харт хзеицәада,
Цшрала ма гәатала?..» –
Ргәы намзо ицәажәон,
«Ғадақәак хәтала...

Ацәа ишаалцыз ашыжь
Аласбақәа җатқьан,
Ршәырақәа инрыцалт,
Рҗыга, рышәкәы нтарцан.

Аа, иахьааз ашкол ахь,
Ишуа «ау-ау-ау» хәа,
Акы злыцран иҗоу
Иахьа хара хауп хәа.

Рпартақәа инархалейт,
Урт ейхыца-ейцыцо,
Ихашхашуейт насгы,
Рыгәқәа тыца-тыцо.

Рыбз ада рыхәлам –
Иркуп зегы итыхны.
Ирацәоуп ашколаҗ
Измоу урт ихыхны:

«Ғыцс ихәхарызейишь,
Иахбоишь хабла хызкра?
Иҗоумашь арака,
Иахзымдыруа – ххызхра?!»

Шьыри, хәикәшәарымашь,
Ноутбук-планшетла,
Ихартарушь алшара,
Хцәажәартә интернетла?

Ахыы җоуп, ибеиоуп
Ахтнықалақь Ақәа,
Ус анакәха, ихәуп
Саан дук аитцаркәакәа!..»

Ус даафналт иазырпхьо –
Кыз лыцха Кызына,
Илкуп ашәкәы Ғыцза –
Анбан ахазына.

Азээзәала иргыло,
Иҕоу, иагу гәалҕеит,
Нас ҕатәыс аҕныҕа,
Анбан «А» рылҕеит...

«Кыр гәнышәкылоу исхәаз?
Анбан «А» шәгәапхама? –
Аласбақәа дразҕааит, –
Шәхаҕы кыр аанхама?»

Баша идмырззаап аамҕа
Аласбақәа ухәеит хәа,
Ҙакс еицҕакны рызегь
Ҙаартит «ау-ау-ау» хәа.

ИҘАЗХӘОДА УИ ИЗМААҢОУ?

Ласбак ажәәанахь ицшит,
Ачыҕәчыҕәхәа нас ишит.

Амза ҕылашаа иҕырбоит,
Агәыр каршәзаргы иубоит.

Иҕалазеи, мшәан, иабазеи,
Цхагәазы агәы нзырхазеи? –

Еиҕах ажәәан ахь ицшит,
Еиҕах ачыҕәчыҕәхәа ишит.

Амзатәымҕа анаба,
Агәы ҕрысзар аласба?

Ичыҕәчыҕәуеит уамашәа,
Рыцхарак ҕаларашәа.

Ала дугьы уахь ицшит,
Аха башами – имшит.

Апыжәпыжәхәа ахәаҕы
Ҙамала ихәуеит аҕы.

Ажәқәа агәараҕы ижахәоит,
Арашәыгақәа шәахәоит.

Пхыз хаак еипшуп – икаууа,
Ацх наскьоит, сасра уа.

Иҕам хәаак ма гәырәак,
Узмыртынчуа хәа уахак.

Сишь! Хласба еиҕах ишит,
Идәаз ачкәын даанарҕшит.

Иаатит ацшәмацхәыс лыҕнашә,
Иаада хәа дацшуеит агәашә.

Аласба ишшыц ишуеит
Иаакәымцзакәа, аҕашьуеит.

Исазхәода уи змаану,
Шәароу, мамзаргь гәеанҕароу?

Адамыр Сынцывал

АХЪАЖЬ ЦЪЫРШСЫ

(Ажэамаана)

Енак, абна илаз ацарақәа ааизан ус рызбеит, шәааи зегы хайдгылан хайцынхап. Ихаргылап ицхоу, ицшзоу аоны хышык хыхъазымкуа, ақәа анауа, мамзаргы ацаа аныкоу, цъара ххы ахыпхъахкуа. Ацарақәа зегы ақәшахатхеит. Дасу ирылшозгы рхәеит. Ус, ахъажь кыжуа абжы ааргеит:

– Абра иахъа еизаз ацсаатэкэа зегъы уамакала шэыпцзоуп, шэеифкаауп абри ацыблыкь ада.

Ацыблыкь иахаз даара агэы еихьнашыын, итцааит: – Сшэылашэтцар зышэтэхым, сзыхъяз еилыскаарц стэхуп, хэа.

Ахъажь еитэх иаафьыжын, ус ахэеит:

– Абра ацсаатэкэа еизаз зегъы, ура уда, рыцшра, рсахъа бзиоуп. Унеины уахэапши асаркъа, иусахъоу убап, уцшра ыкам, усахъа ыкам, ашэа узхэом. Уцыц цэыцца, уцыхэа хыркъеыфены аеада иафазшэа, ула иагэацхо цысхэк укэымкэа, улақэа харабгъара икыдцаны, уцэырцхашьаганы адунеи укэуп. Цъара азэы ушхацу хаибар, хурцхашьоит.

Ацыблыкь уаха мхэакэа иаагъежъны ицеит.

Нас атарақэа ааилацэажэан иалырхит ацацшьацэа, есымша еимдо, реыцсахуа афны зыхъчо. Аицынхара ианалага инаркны машэырда, лпсаа дрымамкэа, игэыргъо, ишэахэо инхон.

Енак шыжымтан, ацацшьацэа реанырцсахуаз, ирыхъчоз афны ашэ злаадыртуаз ацацха анеимырдоз, ирымпытцшэан икашэеит. Икашэеит, аха даара иманшэаламкэа. Ацхын ашоура икалаз адгъыл аршьшьан, убри ашьшьара ибжьашэеит.

Итыргарц иалаган, ирызтымгеит. Рцыцкэеи ршьапхыцкэеи назомыцт ацацхафынза. Ахэлара ааигэахо иалагеит. Афны изыфнамло, ашэ иадгъежъыло ишыкыз, ахъшь аарыласын, адырганцыхэа аашьтцааны иагеит. Атарақэа ргэы црысны ианшэа, афнатцака реыртцэахит.

Ауха уа иахъеидтэалаз, хэынац дук аакылсын ашшагъыч кны иагеит.

Шыжымтан акарматцыс абжыы аарган, ус ахэеит:

– Иахъыкалаз зегъы хара иаххароуп. Ихахъыз хэхъзомыцт ацыблыкь халхамцазтгъы. Апыц нтарсны иаатнамгоз хцацха. Ахъажь иахэаз хаазызырфын, ххатэажэа мхэазакэа, ацыблыкь ргэааны ихалахцеит. Уара ахъажь атэыршфы иухъканы хфызцэа хцынхеит.

– Указ ус, ухалахцом, аха иудыруаз, иахъарнахыс уаха ажэа шумам, – рхэеит атарақэа зегъы. – Уажэшьта шэааи зегъы, хнеины атамзаара шытахцап ацыблыкь афацхъа.

Атарақэа зегъы еизаны ацыблыкь ианахэа, иаразнак инеины ирызтнагеит рыфны ашэ ацацха.

Зегъы еилыркааит, азэы ицшреи исахъеи азы датэамбакэа, ишакэым изныкэара шиашам, ишэеим. Ахъажь иазызырфыны, имхэыцкэа изыкэшэаз атагылазаашьа, даара цышэара гэгэаны икалеит зегъы рзы.

Убринахыс, еибамыргэаауа, ргэаанагарақэа еилацаны, хатырла еизызырфуа анхара иалагеит.

Аңсы тоуп ҳара ҳхәыштәара

Жәабранмза җажәа, асаат 12 рзы, Д. И. Гәлиа ихыз зху Аҗәатәи абжъаратә школ №4 ахыбраҗы имҗаңган, Аңсны жәлар рпоет Д. И. Гәлиа 150 шықәса ихытра иазку ахәылқаз: «Амилаҗ хәычы алитература ду арҗиар алшоит» атемала.

Ахәылқаз еиҗыркааит арҗаҗәа: Ыюпуа М. Ш., Ыюпуа М. Ц., Лашәриа А. Л., Чкадуа Ц. И., Маланзиа А. А.

Зымчи зылшарейи зегыи зыжәлар ирзызкыи, аңсуа литература абду, ашьаҗаркәы ииубилейтә рыцхә иазкны имҗаңгаз аусхкқәа қәҗиарала имҗаңгысит. Хәрккәы ихыз зху ашкол аилазаараҗы аус зуа, ашкол анапхгара, арҗаҗәа, аҗара зҗо аҗаҗәа, зегыи ганраҗәала, җақҗхықәрала иазнейт ари иҗшьоу аус.

Д. И. Гәлиа игәҗыхақәа назейт, ихаҗиркыи аңсуа сахьаркыратә литература ихәа аизхазыҗра амҗа иануп. Җажәижәаба шықәса раҗхәа иаңсыуа школны иҗалаз хашкол, ахьхәхәа иҗныҗуейт Дырмит ибызшәа – аңсшәа!

... Аңсы тоуп ҳара ҳхәыштәара!

АҢАГ РГИМН

Итбаауп, адунеи, итбаазоуп,
Иагыбеиоуп, иагыпшзоуп зқыжкыла.
Аңсадгыл атэы даеакзоуп –
Уи ауп зегь иреиғыу атэыла.

Ишэтуаз анцэа иишаз Аңсны,
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарпхоз иахьзаны,
Иңшьоу ахақәйтра лашара!

Уа хьзи-пшеи фырхатцарей згым,
Зықьнашықәса иааирала ицаша!
Бирақтас ишьтыхны цсра зқәым –
Пхьақа, пхьақа инагала уиаша!

Ишэтуаз анцэа иишаз Аңсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарпхоз иахьзаны,
Иңшьоу ахақәйтра лашара!

Иахьзоит изызшоу аразқы,
Ахачхара змоу Аңсынтэыла,
Аңсуара иарпшзоит зегьы,
Иартәуеит ари адгьыл цакыла.

Ишэтуаз анцэа иишаз Аңсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарпхоз иахьзаны,
Иңшьоу ахақәйтра лашара!

АЧЧАҘШЬ

Кэыжэлар ианду: Нан Кэыжэлар, абри адгьыл кэымпылуп рхэоит, дыриьас икарҕазеи умхэои?

Кэыжэлар: Ишҕасхэари, нанду, абри аҕынҕыыхэақәа зҕоу бшэындыкэра унадҕны уаха уаахьамхэзакәа, уцо-уцо, ахыуҕәа иара ашэындыкэра еитҕа уанаадгыла, адгьыл кэымпылуп, уаха дыррас иатахузеи!

Кэыжэлар иаб: Узиоузеи, уара, ашкол ахь уҕарҕ угәы иҕазами иахьа?

Кэыжэлар: Уара уами, мишәан, изхэало иахьамацара хәа хәзоу дхәыцааит хәа, иахьак сеаашьҕакны уайәтәи ами сазхәыцларҕ сызбеит.

Кэыжэлар ифыза: Кэыжэлар, 2x2 шака кало соухэозар?

Кэыжэлар: Иацы фбақәа фба уманы аоны уаннеи икалаз камло, уаха иарбан!

Кэыжэлар: Сан, азы шыцәаз избеит иаха!

Ан: Сызкәыхшоу, акы уахәарауаз, иухәоз камлоз!

Кэыжэлар: Акы ахәаха сахьымзакәа сцәырҕаны сааҕшит.

АМЦАБЗ

№ 2, 2024 ш.

Аредактор хада Г. Саканиапха

Аредакциатә еилазаара:

С. Сазба (аредактор хада лхатыпуао, атакзыпхыкәу амазаныкәгао),

А. Гогәуа, Гә. Кэыцниапха,

В. Цыцьба (асахь. редактор),

Н. Кәарчиапха (акәша аредактор)

Компиутерла еикәлыршәеит С. Барцыцпха,

акыпцхьоы Т. Ахашпха.

Ажурнал сахьала еикәиршәеит

В. Цыцьба

Ацәа иану асахьа тылхит А. Сангәлиапха

Аредакция атызтып: 384900. Акәа ак.,

Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Амцабз (Пламя)

Детский журнал Союза писателей Абхазии.

Выходит один раз в 2 месяца.

Адрес редакции: 384900, г. Сухум.

ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52

Отпечатано РУП «Дом печати».

г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акыпцхьырҕахь ирытоуп:

Аформат 60/84 1/8.

Аофсет кыпцхь хкы 1, 86 кь.бҕыц.

Атираж 3 400

Аҕәтацҕа

Икыпцхьуп «Акыпцхь Аюны» акны.

Итыҕуеит 1957 ш., лапара (май) мза аахыс